EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

الربا وطريق التخلص منه في المصارف

Al-Ribā: ṭarīq al-takhalluṣ minhu fī al-maṣārif

DOBÂNDA ȘI BĂNCILE

Muḥammad ibn Ṣāliḥ
al-ʿUthaymīn

INSTITUTUL TAWHID
tawhid.ro

Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn

Dobânda și calea de a o elimina din bănci

الربا طريق التخلص منه في المصارف

Al-Ribā: ṭarīq al-takhalluṣ minhu fī al-maṣārif

Traducere: Institutul Tawhid

Institutul Tawhid
România · 2026

Titlul original: الربا طريق التخلص منه في المصارف
Ediția I
Traducerea în limba română © Institutul Tawhid, 2026.
Drepturile asupra textului original aparțin Fundației Shaykh Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn.
Traducerea în limba română: Institutul Tawhid. Distribuție gratuită.
Textul arab al citatelor coranice: Tanzil Project (https://tanzil.net), Uthmani 1.1, licență CC BY 3.0.
Ediția-sursă: Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn, al-Ribā: ṭarīq al-takhalluṣ minhu fī al-maṣārif. Prima ediție, Fundația Shaykh Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn, Ramaḍān 1429 H; text încheiat de autor la 19 Shaʿbān 1408 H.
Institutul Tawhid · https://www.tawhid.ro

Cuprins

Ascultarea de Allah și interzicerea dobânzii 1
1 Bunurile supuse ribā și cele două forme ale acesteia 8
Prima situație: schimbul unui bun cu altul de același fel 9
A doua situație: schimbul între categorii diferite 11
Cele două forme de ribā pot apărea împreună 13
2 Sinteza schimburilor de bunuri supuse ribā 16
3 Bancnotele și aplicarea rânduielilor ribā 17
Prima părere: bancnotele sunt înscrisuri de creanță 17
A doua părere: bancnotele sunt mărfuri comerciale 18
A treia părere: bancnotele au rânduiala monedei pe care o înlocuiesc 19
A patra părere: bancnotele au rânduiala banilor, cu o excepție . 20
4 Oamenii în fața tranzacțiilor cu ribā 22
Ocolirea dobânzii prin vânzări de formă 23
Dobânda bancară la împrumuturi 24
5 Alternative la dobânda bancară 28
1. Investiția prin muḍārabah 29
2. Înființarea unor fabrici 30
3. Înființarea unei flote de transport 30
4. Construirea de depozite și locuințe 30
5. Importul și exportul mărfurilor 30
6. Investițiile agricole 30
Banii primiți de bancă 31
Glosar 34
Bibliografie 35
Indice 36

Ascultarea de Allah și interzicerea dobânzii

În numele lui Allah, Cel Milostiv, Îndurător!

Toată lauda I se cuvine lui Allah. Îl lăudăm, Îi cerem ajutorul și iertarea și ne căim înaintea Lui. Căutăm adăpost la Allah de răul sufletelor noastre și de faptele noastre rele. Pe cel călăuzit de Allah nimeni nu-l poate rătăci, iar pe cel pe care El îl lasă în rătăcire nimeni nu-l poate călăuzi. Mărturisesc că nu există altă divinitate demnă de adorare în afară de Allah, Unicul, fără asociat, și mărturisesc că Muḥammad este robul și Trimisul Său. Allah să-l binecuvânteze pe el, familia și companionii săi și pe cei care îi urmează în bine până în Ziua Judecății și să le dăruiască pace din belșug!

Acestea fiind spuse, Allah Preaînaltul a creat djinnii și oamenii pentru a-L adora, după cum a spus:

﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

Nu i-am creat pe djinni și pe oameni decât pentru ca ei să Mă adore.

Coranul 51:56

Tocmai pentru acest scop măreț le-a dăruit rațiune și înțelegere, le-a trimis mesageri și a ridicat dintre ei vestitori care să-i avertizeze, astfel încât să împlinească adorarea pentru care au fost creați. Ea înseamnă smerirea înaintea lui Allah, Cel Atotputernic și Măreț, prin îndeplinirea poruncilor Sale și evitarea lucrurilor pe care le-a interzis, dând întâietate poruncii Sale înaintea oricărei alte porunci și judecății Sale înaintea oricărei alte judecăți. Aceasta este realitatea adorării și ceea ce cere credința, după cum a spus Preaînaltul:

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا﴾

Niciun credincios și nicio credincioasă nu mai au dreptul să aleagă în privința lor atunci când Allah și Trimisul Său au hotărât un lucru. Iar cel care nu ascultă de Allah și de Trimisul Său se află într-o rătăcire vădită.

Coranul 33:36

Credinciosul nu are de ales într-o chestiune hotărâtă de Allah și de Trimisul Său. Nu-i rămâne decât să se supună întru totul și să fie pe deplin mulțumit, fie că acea hotărâre se potrivește dorinței sale, fie că i se împotrivește. Cel care nu este mulțumit cu judecata lui Allah și a Trimisului Său decât atunci când aceasta se potrivește dorinței sale nu este credincios, după cum a spus Preaînaltul:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا﴾

Nu! Jur pe Domnul tău că ei nu vor crede până nu te vor lua pe tine drept judecător în neînțelegerile dintre ei, apoi nu vor găsi în sufletele lor nicio apăsare față de ceea ce ai hotărât și se vor supune pe deplin.

Coranul 4:65

Preaînaltul a mai spus:

﴿وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ۝ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ﴾

Ei spun: „Credem în Allah și în Trimis și ascultăm.” Apoi, o parte dintre ei întorc spatele după aceea. Aceștia nu sunt credincioși. Iar când sunt chemați la Allah și la Trimisul Său pentru ca acesta să judece între ei, o parte dintre ei se îndepărtează.

Coranul 24:47-48

Până la cuvintele Sale:

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ﴾

Răspunsul credincioșilor, când sunt chemați la Allah și la Trimisul Său pentru ca acesta să judece între ei, este numai: „Am auzit și ascultăm." Aceștia sunt cei care izbândesc. Iar cei care ascultă de Allah și de Trimisul Său, se tem de Allah și au evlavie față de El, aceștia sunt cei biruitori.

Coranul 24:51-52

Allah, Cel Atotputernic și Măreț, a arătat că urmarea poftelor se numără printre cele mai mari rătăciri. Preaînaltul a spus:

﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكَ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾

Dacă nu-ți răspund, să știi că ei nu fac decât să-și urmeze poftele. Cine este mai rătăcit decât cel care își urmează pofta fără călăuzire de la Allah? Allah nu-i călăuzește pe oamenii nedrepți.

Coranul 28:50

Este cunoscut că tot ceea ce privește adorarea lui Allah, Cel Atotputernic și Măreț, intră sub acest mare principiu. La fel stau lucrurile în privința relațiilor dintre oameni: vânzarea și cumpărarea, închirierea, gajul, constituirea de bunuri în waqf, darurile, testamentele, căsătoria și celelalte. În toate acestea este obligatoriu să ne întoarcem la judecata lui Allah și a Trimisului Său. Allah Preaînaltul ne-a desăvârșit religia în ambele privințe.

Allah Preaînaltul a lămurit în Cartea Sa și prin cuvintele Trimisului Său, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, ambele domenii, atât în ansamblu, cât și în amănunt. Le-a arătat limpede, într-o lămurire în care se află lumină, vindecare și călăuzire.

Printre acestea se numără rânduielile vânzărilor. El a arătat ceea ce este permis și ceea ce este interzis în ele. Cel Atotputernic și Măreț a spus:

﴿وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰا۟﴾

Allah a îngăduit vânzarea și a interzis dobânda.
Coranul 2:275

Prin urmare, regula de bază în privința vânzării este că ea este permisă, în afară de ceea ce o dovadă arată că este interzis, precum vânzarea unui lucru necunoscut.

Regula de bază în privința ribā este interdicția, în afară de ceea ce o dovadă arată că este permis, precum schimbul unei cămile pentru două cămile. Aceasta, dacă dăm cuvântului ribā înțelesul general de *„spor”*. Dacă însă îl înțelegem în sensul său tehnic, nu există nicio excepție: orice ribā este interzisă.

Textele Cărții și ale Sunnei conțin avertismente foarte aspre împotriva dobânzii. Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, a spus în cartea Ibṭāl al-taḥlīl: *„În privința ei au venit amenințări cu pedeapsa cum nu au venit în privința altor lucruri.”*

Printre amenințările coranice referitoare la aceasta se află cuvintele Preaînaltului:

﴿فَمَن جَآءَهُۥ مَوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمۡرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَنۡ عَادَ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾

Cel căruia i-a venit o îndemnare de la Domnul său și s-a oprit poate păstra ceea ce a luat mai înainte, iar judecata lui Îi aparține lui Allah. Dar cei care se întorc sunt oamenii Focului și în el vor rămâne veșnic.

Coranul 2:275

Și cuvintele Preaînaltului:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَذَرُواْ مَا بَقِيَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ فَأۡذَنُواْ بِحَرۡبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَإِن تُبۡتُمۡ فَلَكُمۡ رُءُوسُ أَمۡوَٰلِكُمۡ لَا تَظۡلِمُونَ وَلَا تُظۡلَمُونَ﴾

O, voi cei care credeți! Temeți-vă de Allah și renunțați la ceea ce a mai rămas din dobândă, dacă sunteți credincioși! Dacă nu faceți aceasta, luați cunoștință de un război din partea lui Allah și a Trimisului Său! Dacă vă căiți, aveți dreptul la capitalurile voastre: nu nedreptățiți și nici nu sunteți nedreptățiți.

Coranul 2:278-279

Printre amenințările din Sunnah se află relatarea pe care al-Bukhārī a consemnat-o în Ṣaḥīḥ de la Samurah ibn Jundub,

Allah să fie mulțumit de el: Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a văzut în vis — iar visele profeților sunt revelație — un râu de sânge în care stătea un om. Pe malul râului se afla alt om, care avea pietre înaintea sa. Omul din râu se apropia și, când voia să iasă, cel de pe mal îi arunca o piatră în gură și îl trimitea înapoi de unde venise. De fiecare dată când încerca să iasă, cel de pe mal îi arunca o piatră și el se întorcea la loc. Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a întrebat cine era acel om din râul de sânge. I s-a spus: *„Cel care mănâncă dobândă."*[1]

Muslim a relatat în Ṣaḥīḥ de la Jābir ibn ʿAbd Allāh, Allah să fie mulțumit de amândoi: *„Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, l-a blestemat pe cel care mănâncă dobândă, pe cel care o plătește, pe cel care o consemnează și pe cei doi martori ai ei și a spus: «Toți sunt deopotrivă.»"*[2]

1 Relatat de al-Bukhārī, Cartea vânzărilor, capitolul despre cel care mănâncă dobândă, martorul și cel care o consemnează, nr. 2085.

2 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre blestemarea celui care mănâncă dobândă și a celui care o plătește, nr. 1598.

1 Bunurile supuse ribā și cele două forme ale acesteia

Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a lămurit în ce bunuri apare ribā și cum se produce ea. Muslim a relatat în Ṣaḥīḥ, 3/1211, de la ʿUbādah ibn al-Ṣāmit, Allah să fie mulțumit de el, că Trimisul lui Allah, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus:

> *„Aur pentru aur, argint pentru argint, grâu pentru grâu, orz pentru orz, curmale pentru curmale și sare pentru sare: cantități egale, deopotrivă, din mână în mână. Dacă aceste categorii diferă, vindeți cum doriți, cu condiția să fie din mână în mână."*[3]

El a relatat ceva asemănător și de la Abū Saʿīd al-Khudrī, Allah să fie mulțumit de el, de la Profet, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, fără cuvintele *„Dacă aceste categorii diferă..."* și cele care urmează, adăugând însă: *„Cel care dă ori cere un spor a săvârșit ribā. Cel care primește și cel care dă sunt deopotrivă în această privință."*[4]

Aceste șase categorii — aurul, argintul, grâul, orzul, curmalele și sarea — sunt bunurile în care se produce ribā. Unii învățați s-au limitat la ele și au spus că în celelalte nu există ribā. Majoritatea învățaților le-au alăturat însă bunurile care au aceeași cauză juridică a ribā, deși au păreri diferite asupra identificării acestei cauze.

---

3 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre schimbul valutar și vânzarea aurului pentru argint cu predare imediată, nr. 1587.

4 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre schimbul valutar și vânzarea aurului pentru argint cu predare imediată, nr. 1584.

Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a arătat cum apare ribā în aceste categorii, explicând că schimbul lor se poate face în două feluri.

Prima situație: schimbul unui bun cu altul de același fel

De pildă, se schimbă aur pentru aur ori curmale pentru curmale. În acest caz se cer două condiții:

1. Egalitatea cantităților: după greutate în cazul aurului și după măsura de volum în cazul curmalelor.
2. Predarea din mână în mână: ambele părți trebuie să intre în posesia bunurilor înainte de a se despărți.

Dacă cineva vinde aur pentru o cantitate mai mare de aur, fie și cu un spor mic, vânzarea este interzisă și nulă, fiind ribā. Aceasta este valabil indiferent dacă predarea a avut loc înainte de despărțire sau nu, dacă bunurile sunt de aceeași calitate ori de calități diferite și dacă unul dintre ele are o prelucrare deosebită ori nu.

La fel stau lucrurile dacă vinde curmale pentru curmale. În Ṣaḥīḥ Muslim, 3/1213, se relatează de la Faḍālah ibn ʿUbayd al-Anṣārī că Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, i-a fost adus la Khaybar un colier din mărgele și aur, care provenea din prada de război și era scos la vânzare. Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a poruncit ca aurul din colier să fie desprins și pus separat, apoi le-a spus: *„Aur pentru aur, greutate pentru greutate."*[5]

Tot acolo, la pagina 1214, se relatează de la el, Allah să fie mulțumit de el: *„Eram cu Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, în ziua de Khaybar și făceam schimburi cu evreii: o ūqiyyah de aur pentru doi sau trei dinari. Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus: «Nu vindeți aur pentru aur decât greutate pentru greutate!»"*[6]

5 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre vânzarea unui colier din mărgele și aur, nr. 1591.

6 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre vânzarea unui colier din mărgele și aur, nr. 1591.

Abū Saʿīd al-Khudrī, Allah să fie mulțumit de el, a spus: „Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, i-au fost aduse curmale. El a spus: *«Ce sunt acestea? Nu sunt dintre curmalele noastre.»* Omul a răspuns: *«O, Trimis al lui Allah! Am dat două ṣāʿ din curmalele noastre pentru un ṣāʿ din acestea.»* Trimisul lui Allah, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus:

«Aceasta este ribā! Dați-le înapoi, apoi vindeți curmalele noastre și cumpărați-ne din acestea!»

" Relatat de Muslim, 3/1216.[7]

Acest fel de ribă este numit de învățați ribā al-faḍl, adică *„ribā prin spor"*, deoarece sporul este cel care a produs ribă.

Dacă ar vinde aur pentru aceeași greutate de aur, dar fără predarea bunurilor, vânzarea ar fi interzisă și nulă, fiind ribă, indiferent dacă lipsa predării privește ambele părți sau numai una dintre ele.

În Ṣaḥīḥ Muslim, 3/1209, se relatează de la Abū Saʿīd al-Khudrī, Allah să fie mulțumit de el, că a arătat cu degetele spre ochii și urechile sale și a spus: *„Ochii mei l-au văzut și urechile mele l-au auzit pe Trimisul lui Allah, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, spunând: «Nu vindeți aur pentru aur și nu vindeți argint pentru argint decât cantități egale! Nu sporiți o cantitate față de cealaltă și nu vindeți din acestea ceva absent pentru ceva prezent decât din mână în mână!»"*[8]

În Ṣaḥīḥ al-Bukhārī, 4/377 din Fatḥ al-Bārī, se relatează de la Mālik ibn Aws că a căutat să schimbe o sută de dinari. El a spus: *„Ṭalḥah ibn ʿUbayd Allāh m-a chemat. Am discutat condițiile până când a făcut schimbul cu mine. A luat aurul și îl întorcea în mână, apoi a spus: «Așteaptă până vine vistiernicul meu din al-Ghābah!» ʿUmar auzea acestea și a spus: «Jur pe Allah, nu te despărți de el până nu primești ceea ce-ți datorează! Trimisul lui Allah, Allah să-l*

7 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre vânzarea alimentelor în cantități egale, nr. 1594.

8 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre ribă, nr. 1584.

binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus: Aurul pentru argint este ribā dacă nu se predă pe loc, orzul pentru orz este ribā dacă nu se predă pe loc, iar curmalele pentru curmale sunt ribā dacă nu se predau pe loc.»"[9]

Muslim a relatat-o, 3/1209, astfel: *„ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb a spus: «Nicidecum! Jur pe Allah, fie îi dai argintul, fie îi înapoiezi aurul!»"* El a adăugat în relatare: *„Grâul pentru grâu este ribā dacă nu se predă pe loc."* Restul este la fel.[10]

A doua situație: schimbul între categorii diferite

Când unul dintre aceste șase bunuri este vândut pentru un bun de alt fel, nu se cere egalitatea cantităților. Această situație are două cazuri.

Primul: cele două bunuri date în schimb nu au aceeași întrebuințare. De pildă, cineva vinde curmale pentru dirhami. Înțelesul aparent al hadithului lui ʿUbādah ibn al-Ṣāmit citat mai sus arată că s-ar cere ca ambele părți să primească bunurile înainte de a se despărți, potrivit cuvintelor Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace: *„Dacă aceste categorii diferă, vindeți cum doriți, cu condiția să fie din mână în mână."*[11]

Totuși, în Ṣaḥīḥ al-Bukhārī, 5/142 din Fatḥ al-Bārī, se relatează de la ʿĀʾishah, Allah să fie mulțumit de ea, că Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a cumpărat alimente de la un evreu cu plata amânată și i-a lăsat zălog armura sa.[12]

9 Relatat de al-Bukhārī, Cartea vânzărilor, capitolul despre vânzarea orzului pentru orz, nr. 2174.

10 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre schimbul valutar și vânzarea aurului pentru argint cu predare imediată, nr. 1586.

11 Trimiterea la sursa relatării a fost menționată mai sus.

12 Relatat de al-Bukhārī, Cartea gajului, capitolul despre cel care și-a lăsat zălog armura, nr. 2509.

Tot acolo, 4/428 din Fatḥ al-Bārī, se relatează de la Ibn ʿAbbās, Allah să fie mulțumit de amândoi: „Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a venit la Medina, iar oamenii plăteau în avans pentru curmale care urmau să fie primite după doi sau trei ani. El a spus:

«Cel care plătește în avans pentru un lucru să o facă pentru o măsură de volum cunoscută, o greutate cunoscută și un termen cunoscut.»

”[13]

Aceste două hadithuri arată că predarea imediată nu este o condiție când unul dintre cele două bunuri este monedă. În primul hadith, bunul vândut este predat imediat, iar prețul este amânat; în al doilea, prețul este plătit imediat, iar bunul vândut este predat mai târziu.

În al-Mughnī, 4/9, se spune: *„Oricare două categorii supuse ribā pentru aceeași cauză juridică — de pildă, un bun măsurat în volum pentru altul măsurat în volum, un bun cântărit pentru altul cântărit sau un aliment pentru alt aliment, potrivit celor care consideră această cauză — nu pot fi vândute una pentru cealaltă cu predare amânată. Nu cunoaștem vreo părere contrară.”*[14]

După ce a adus dovezi, a spus: *„Cu excepția cazului în care unul dintre cele două bunuri este prețul — adică bani, dirhami sau dinari —, iar celălalt este marfa. În acest caz, amânarea între ele este permisă, fără deosebire de păreri.”*[15]

El a motivat aceasta prin faptul că Legea a îngăduit vânzarea salam, iar regula este ca suma plătită în avans în acest contract să fie una dintre cele două monede. Al-Maghribī, în comentariul său la Bulūgh al-marām, a consemnat și consensul asupra îngăduirii amânării când se schimbă două bunuri supuse ribā care nu au aceeași cauză juridică. Aceasta este redată de la el în Nayl al-awṭār, 5/55.

13 Relatat de al-Bukhārī, Cartea vânzării salam, capitolul despre plata în avans pentru o greutate cunoscută, nr. 2241.

14 Al-Mughnī, 4/9.

15 Aceeași sursă.

Prin urmare, este permisă vânzarea curmalelor pentru dirhami chiar dacă predarea se amână.

Al doilea caz: cele două bunuri au o întrebuințare comună, precum folosirea aurului și argintului ca bani ori folosirea curmalelor și grâului ca alimente de bază. În acest caz se cere ca ambele părți să primească bunurile înainte de a se despărți. Dovada este afirmația Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, din hadithul lui ʿUbādah citat mai sus: *„Dacă aceste categorii diferă, vindeți cum doriți, cu condiția să fie din mână în mână."* La fel, ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie mulțumit de el, i-a spus lui Ṭalḥah ibn ʿUbayd Allāh, în relatarea de mai sus: *„Jur pe Allah, nu te despărți de el până nu primești ceea ce-ți datorează!"* A adus drept dovadă cuvintele Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace: *„Aurul pentru argint este ribā dacă nu se predă pe loc."*

Așadar, dacă cineva vinde aur pentru argint și părțile se despart înainte de a primi ambele bunuri sau unul dintre ele, vânzarea este interzisă și nulă, fiind ribā. Ea trebuie desfăcută, potrivit cuvintelor lui ʿUmar către Ṭalḥah: *„Nicidecum! Jur pe Allah, fie îi dai argintul, fie îi înapoiezi aurul!"*

Acest fel de ribā este numit de învățați ribā al-nasīʾah, adică *„ribā prin amânare"*, deoarece amânarea a produs ribā. Ea este interzisă. În al-Mughnī, 4/9, se spune: *„Nu cunoaștem vreo părere contrară."*

Cele două forme de ribā pot apărea împreună

Din cele de mai sus se înțelege că un contract privind bunurile supuse ribā poate cuprinde numai ribā al-faḍl, numai ribā al-nasīʾah sau ambele deodată.

1. Exemplul primei situații: vânzarea aurului pentru o cantitate mai mare de aur, cu predarea ambelor bunuri în locul încheierii contractului.
2. Exemplul celei de-a doua: vânzarea aurului pentru argint, urmată de despărțirea părților înaintea predării.

3. Exemplul celei de-a treia: vânzarea aurului pentru o cantitate mai mare de aur, urmată de despărțirea părților înaintea predării.

În privința celei de-a doua și a celei de-a treia situații, nu există deosebire de păreri asupra interdicției lor, după cum s-a arătat în al-Mughnī. În Fatḥ al-Bārī, 4/382, este consemnat consensul în această privință.[16]

Cât despre prima situație, este bine cunoscută deosebirea de păreri transmisă de la ʿAbd Allāh ibn ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb și de la ʿAbd Allāh ibn ʿAbbās, Allah să fie mulțumit de ei toți. Totuși, amândoi au renunțat la părerea că ar fi permisă. În Ṣaḥīḥ Muslim, 3/1217, se relatează de la Abū Naḍrah: „I-am întrebat pe Ibn ʿUmar și pe Ibn ʿAbbās despre schimbul valutar — adică schimbul argintului pentru argint în cantități diferite — și nu au văzut nimic rău în el. Apoi, într-o zi, stăteam la Abū Saʿīd al-Khudrī și l-am întrebat despre schimbul valutar. El a spus: *«Orice spor este ribā.»* Le-am pomenit părerea lor, iar el a spus: «Nu-ți voi relata decât ceea ce am auzit de la Trimisul lui Allah, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace. Stăpânul unei livezi de curmali i-a adus un ṣāʿ de curmale bune. Curmalele Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, erau de acel fel. Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, l-a întrebat: *„De unde ai acestea?"* El a răspuns: *„Am plecat cu două ṣāʿ și am cumpărat acest ṣāʿ cu ele, căci prețul acestora pe piață este cutare, iar al acelora este cutare."* Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus:

> *„Vai ție! Ai săvârșit ribā. Dacă vrei să faci aceasta, vinde curmalele tale pentru altă marfă și apoi cumpără, cu marfa ta, curmalele pe care le dorești."*

»"[17]

Abū Saʿīd a spus: *„Curmale pentru curmale ar fi fost mai îndreptățite să fie ribā decât argint pentru argint?"* Abū Naḍrah a

16 Vezi al-Mughnī, 4/55, și Fatḥ al-Bārī, 4/382.

17 Relatat de Muslim, Cartea tranzacțiilor agricole, capitolul despre vânzarea alimentelor în cantități egale, nr. 1594.

spus: *„După aceea m-am dus la Ibn ʿUmar și el mi-a interzis acest schimb. Nu m-am mai dus la Ibn ʿAbbās, însă Abū al-Ṣahbāʾ mi-a relatat că l-a întrebat pe Ibn ʿAbbās la Mecca și acesta l-a dezaprobat."*

În Fatḥ al-Bārī, 4/382, se spune că al-Ḥākim a relatat, pe calea lui Ḥayyān al-ʿAdawī, de la Abū Mijlaz, că Ibn ʿAbbās, Allah să fie mulțumit de amândoi, nu vedea nimic rău în schimbul unor bunuri din aceeași categorie cu predare imediată, o vreme din viața sa. Apoi a pomenit că l-a întâlnit pe Abū Saʿīd și acesta i-a relatat cuvintele Profetului, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace: *„Cel care dă un spor a săvârșit ribā."* Ibn ʿAbbās, Allah să fie mulțumit de amândoi, a spus: *„Îi cer iertare lui Allah și mă căiesc înaintea Lui."* După aceea a interzis-o cu cea mai mare asprime.

Renunțarea acestor doi companioni la părerea lor este cea potrivită rangului lor. Ei sunt primii care intră sub cuvintele Preaînaltului și sunt cei mai vrednici de ele:

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾

Niciun credincios și nicio credincioasă nu mai au dreptul să aleagă în privința lor atunci când Allah și Trimisul Său au hotărât un lucru.

Coranul 33:36

La fel stau lucrurile cu toți companionii, Allah să fie mulțumit de ei toți: se cuvine să primească orice poruncă ce ajunge la ei de la Allah și de la Trimisul Său, fără să ezite în privința ei ori să se abată de la ea.

2 Sinteza schimburilor de bunuri supuse ribā

Din cele de mai sus s-a lămurit că vânzarea aurului pentru o cantitate diferită de aur este ribā chiar dacă ambele bunuri sunt predate în locul încheierii contractului; că vânzarea aurului pentru o cantitate egală de aur este ribā dacă predarea ambelor bunuri sau a unuia dintre ele se amână dincolo de acel loc; și că vânzarea aurului pentru o cantitate diferită de aur, însoțită de amânarea predării dincolo de acel loc, este ribā peste ribā.

Aceeași rânduială privește argintul, grâul, orzul, curmalele și sarea atunci când fiecare dintre ele este vândut pentru un bun de același fel.

S-a lămurit și că nu este nimic rău în vânzarea aurului pentru argint în cantități diferite, dacă ambele bunuri sunt predate în locul încheierii contractului; și că vânzarea aurului pentru argint este ribā dacă predarea ambelor bunuri sau a unuia dintre ele se amână dincolo de acel loc.

La fel stau lucrurile cu grâul, orzul, curmalele și sarea atunci când un bun dintr-o categorie este schimbat pentru un bun din altă categorie.

S-a lămurit și că diferența de cantitate la schimbul bunurilor de același fel este ribā chiar dacă cele două bunuri diferă prin însușiri ori prelucrare; și că ribā este stabilită în aceste categorii de bunuri chiar dacă niciuna dintre părți nu este nedreptățită.

S-a lămurit că orice contract care cuprinde ribā este nul. El trebuie anulat, iar fiecare dintre cele două bunuri trebuie înapoiat celui care l-a dat.

Toate acestea sunt deduse din dovezile menționate mai înainte.

3 Bancnotele și aplicarea rânduielilor ribā

Când banii din aur și argint erau mijlocul prin care oamenii făceau schimburi, aplicarea asupra lor a distincțiilor din Sunnah, menționate mai sus, era limpede și nu-i scăpa nimănui.

Însă, după apariția bancnotelor, acestea au devenit mijlocul de schimb, iar monedele din aur și argint au ajuns să semene mai curând cu mărfurile. Învățații au avut astfel păreri diferite despre rânduiala acestor bancnote. Le vom menționa pe cele mai cunoscute.

Prima părere: bancnotele sunt înscrisuri de creanță
Potrivit acestei păreri, bancnotele sunt înscrisuri care atestă o creanță asupra instituției emitente, asemenea documentului unei datorii, întocmit pentru creditor împotriva debitorului său.

Această părere este departe de realitate. Aproape niciunuia dintre cei care folosesc bancnote nu-i trece prin minte că, primindu-le, primește un înscris de creanță asupra emitentului.

Pe lângă faptul că este departe de realitate, această părere ar duce la interzicerea folosirii lor potrivit Legii. Majoritatea învățaților interzic vânzarea unei creanțe către altcineva decât debitorul. Chiar și părerea care o îngăduie cere condiții ce se împlinesc doar rareori în tranzacțiile cu bancnote.

Fără îndoială, a-i pune pe oameni în dificultate, a-i opri să folosească ceva de care au neapărată nevoie sau a-i sili să facă o tranzacție interzisă, prin care cred că nu ascultă de Allah, deși ea le asigură hrana, băutura, îmbrăcămintea, căsătoria și locuințele — asemenea lucruri nu sunt aduse de această Lege îngăduitoare, întemeiată pe dobândirea folosului și înlăturarea vătămării.

A doua părere: bancnotele sunt mărfuri comerciale

Potrivit acestei păreri, rânduiala bancnotelor este aceeași cu a bunurilor destinate comerțului: alimente, îmbrăcăminte, mobilier, animale, proprietăți și altele. Și această părere este departe de realitate. Celui care cumpără cu ele, de pildă, un automobil nu-i trece prin minte că acel contract ar fi asemenea schimbului unui automobil pentru alt automobil. Nici nu urmărește să obțină câștig din bancnote în acea situație, ci din ceea ce a cumpărat cu ele, exceptând cazul în care face comerț cu valute, precum schimbătorii de bani.

Mai mult, mărfurile comerciale sunt bunuri care au valoare în sine. Bancnotele, în schimb, sunt foi care nu au în sine o valoare egală ori apropiată de aurul sau argintul pentru care au fost puse în circulație. De aceea, o astfel de bancnotă nu mai are nicio valoare dacă i se interzice folosirea în locul monedei. Pe lângă faptul că este departe de realitate, această părere ar avea urmările de mai jos.

În primul rând: zakātul nu s-ar datora pentru bancnote, chiar dacă ar ajunge la milioane, în afară de cazul în care proprietarul le-a destinat comerțului. Astfel, zakātul ar înceta să fie datorat pentru averile multor oameni care le dețin, cu excepția celor care fac comerț cu ele, precum schimbătorii de bani.

În al doilea rând: ar fi permis schimbul lor cu predare imediată sau amânată, în cantități egale sau diferite. Așadar, ambele feluri de ribā — al-faḍl și al-nasīʾah — ar fi permise în cazul lor.

După cum vezi, această urmare și cea de dinaintea ei sunt neîntemeiate și respinse atât de Lege, cât și de practica oamenilor. Ele ar însemna scutirea de zakāt a celui bogat, care deține milioane, deși Allah a impus zakātul celor bogați. Ar însemna și îngăduirea dobânzii în ceea ce oamenii folosesc ca preț, fără nicio deosebire față de cele două monede, aurul și argintul. Oamenii nu fac deosebire între a lua zece riyāli de argint pentru cincisprezece riyāli de argint, scadenți după un an, și a lua zece riyāli în bancnote pentru cincisprezece riyāli în bancnote, scadenți după

un an. Dacă prima tranzacție este fără îndoială ribă, și a doua este la fel, fără nicio deosebire.

O părere care duce la înlăturarea unui stâlp al Islamului și la deschiderea largă a porții dobânzii — ba chiar la spargerea ei — este o părere foarte gravă, departe de spiritul Legii islamice, coborâte de Cel Înțelept și Binestiutor.

A treia părere: bancnotele au rânduiala monedei pe care o înlocuiesc

Potrivit acestei păreri, bancnotele sunt bani și mijloace de plată care au rânduiala bunului pe care îl înlocuiesc. Dacă înlocuiesc dirhami de argint, au rânduiala argintului; dacă înlocuiesc aur, au rânduiala aurului. Bancnotele, în sine, nu au valoarea stabilită pentru ele de emitenți. De aceea, ar avea rânduiala valorii la care au fost evaluate, fiindcă înlocuitorul are rânduiala lucrului înlocuit.

În acest caz, zakātul este obligatoriu dacă bancnotele ating nișābul, iar ribă se aplică în privința lor. Dacă sunt schimbate pentru bani de aceeași categorie, se aplică atât ribă al-faḍl, cât și ribă al-nasīʾah. Dacă sunt schimbate pentru bani de altă categorie, se aplică numai ribă al-nasīʾah, fără ribă al-faḍl.

Categoria lor ar diferi după bunul pe care îl înlocuiesc: de pildă, lira sterlină ar aparține categoriei aurului, iar riyālul saudit, categoriei argintului.

Deși această părere are o anumită justificare, ea îi pune pe oameni în dificultate și le impune ceva pentru care nu există o dovadă limpede. Dacă cineva ar cumpăra bijuterii de aur cu lire sterline, validitatea tranzacției ar cere ca bijuteriile să aibă aceeași greutate ca aurul la care au fost evaluate lirele sterline. Iar dacă ar cumpăra bijuterii de argint cu riyāli saudiți în bancnote, această părere ar cere, pentru validitatea tranzacției, ca bijuteriile să aibă aceeași greutate ca argintul la care au fost evaluați riyālii saudiți.

Acesta este un lucru împovărător pentru oameni. Nimeni nu poate îndrăzni să li-l impună fără o dovadă limpede din Lege, care să-i îngăduie aceasta și să-l elibereze de răspunderea înaintea lui Allah, Cel Atotputernic și Măreț. Allah Preaînaltul îi va întreba pe

oamenii de știință despre legământul pe care l-a luat de la ei: să le lămurească oamenilor adevărul și să nu-l ascundă.

A patra părere: bancnotele au rânduiala banilor, cu o excepție

Potrivit acestei păreri, bancnotele sunt bani cărora li se aplică toate rânduielile mijloacelor de plată — aurul și argintul —, fiindcă le înlocuiesc în tranzacții și în evaluarea lucrurilor. Excepția o constituie ribā al-faḍl, care nu se aplică în cazul lor, deoarece bancnotele nu au valoare în sine. De aceea, valoarea lor crește și scade după cerere și ofertă și după puterea ori slăbiciunea statului emitent.

Astfel, nu este nimic rău dacă o bancnotă este schimbată pentru două bancnote, iar predarea are loc în ședința încheierii contractului.

Această părere este cea mai apropiată de adevăr, datorită puterii argumentării sale.

Shaykh Muḥammad Rashīd Riḍā a spus în fatwalele sale, volumul 3, pagina 849, după o discuție anterioară: *„Printre urmările importante ale acestei deosebiri de păreri se află faptul că socotirea hârtiilor de valoare asemenea celor două monede implică existența ribā în privința lor, lucru asupra căruia noi suntem hotărâți. Cel care le socotește mărfuri comerciale neagă ribā în privința lor. Astfel, fiecăruia i-ar fi ușor să mănânce dobândă înmulțită folosind aceste bancnote, pe care niciun specialist în finanțe nu le deosebește de aur. De asemenea, părerea că ar avea rânduiala titlurilor de creanță poate deschide calea dobânzii și a evitării zakātului; nu este nevoie de amănunte. Cel care privește realitatea chestiunii și este prevăzător în religia sa va urma ceea ce am spus. Pacea!”*

Shaykhul nostru ʿAbd al-Raḥmān ibn Saʿdī, Allah să aibă milă de el, a spus în al-Fatāwā al-Saʿdiyyah, pagina 327, în cursul unei dezbateri între trei persoane despre bancnote: *„Atunci le-a spus un al patrulea, care socotea că dovada celui care consideră bani și dovada celui care le consideră mărfuri au aceeași putere: «Ce părere ați avea dacă un mijlocitor ar urma o cale de mijloc între cele două*

păreri? Ar da bancnotelor rânduiala banilor în vânzările cu amânare și ar interzice, de pildă, schimbul a zece pentru doisprezece cu termen amânat, deoarece aceasta este ribā al-nasī'ah, asupra interzicerii căreia musulmanii au ajuns la consens. Chiar și cei care interzic ribā al-faḍl sunt de acord că ribā al-nasī'ah este mai aspru interzisă și reprezintă un păcat mai mare decât ribā al-faḍl. Ar îngădui însă schimbul imediat al bancnotelor între ele, din mână în mână, în cantități egale ori diferite. Ribā al-faḍl a fost interzisă fiindcă duce la ribā al-nasī'ah. În plus, unii învățați au îngăduit-o, deși dovezile Legii îi contrazic.»"

El a continuat: *„Totuși, bancnotele nu sunt în realitate monede bătute, iar nevoia existentă ar putea face îngăduită sau chiar necesară urmarea acestei păreri. Această cale de mijloc și distincția pomenită pot fi susținute, cu luarea în seamă a înțelesurilor Legii."*

Apoi, la pagina 328, a spus: *„Ceea ce se urmărește este că, dacă cineva ar urma această distincție, ferindu-se de ribā al-nasī'ah și ușurând lucrurile din pricina marii nevoi de a schimba bancnotele între ele după valoare, nu după suma înscrisă pe ele, în lipsa unui text categoric care să interzică aceasta în această situație, ar fi mai aproape de adevăr."*

Iar la pagina 329 a spus: *„Nevoia, ba chiar necesitatea, faptul că aceasta nu este ribā al-nasī'ah, că bancnotele nu sunt din materia aurului și a argintului și că învățații au păreri diferite asupra rânduielii lor sunt lucruri care îngăduie această părere și chiar o fac mai puternică. Allah știe mai bine."* Aici se încheie cuvintele sale.

Prin părerea pe care a socotit-o mai puternică, el înțelege că ribā al-nasī'ah este interzisă la schimbul bancnotelor între ele, în vreme ce ribā al-faḍl este permisă în acest caz: unele bancnote pot fi vândute pentru altele în cantități diferite, cu predare imediată, din mână în mână. Aceasta este părerea despre care am spus că este mai apropiată de adevăr, datorită puterii argumentării sale. Allah știe mai bine.

4 Oamenii în fața tranzacțiilor cu ribā

În privința tranzacțiilor cu ribā, oamenii se împart în trei categorii.

Prima categorie: oameni pe care Allah Preaînaltul i-a călăuzit, le-a luminat înțelegerea și i-a păzit de zgârcenia sufletelor lor. Ei au înțeles adevărata natură a averii, ba chiar a întregii vieți lumești: ea este un împrumut care va fi luat înapoi și o umbră trecătoare. Rațiunea și religiozitatea deplină cer ca omul să facă din avere un mijloc, nu un scop, un slujitor, nu un stăpân. De aceea, ei și-au câștigat și și-au cheltuit averile potrivit celor legiuite de Creatorul lor, care știe cel mai bine ce le este de folos și este mai îndurător față de ei decât sunt ei înșiși. Au primit ceea ce Allah a îngăduit și s-au ferit de ceea ce El a interzis. Aceștia sunt cei salvați, cei care izbândesc. Allah Preaînaltul a spus:

﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾

Cei care sunt feriți de zgârcenia propriilor suflete, aceia sunt cei care izbândesc.

Coranul 64:16

A doua categorie: oameni care fac tranzacții cu ribā în mod deschis, fie din neștiință, fie prefăcându-se neștiutori, fie din încăpățânare și îndărătnicie. Aceștia merită, potrivit stării lor, amenințarea cu pedeapsa pentru consumarea dobânzii, așa cum a venit în Carte și în Sunnah.

A treia categorie: oameni care recurg la ribā prin șiretlicuri, viclenie și înșelăciune. Ei sunt mai răi decât cei din a doua categorie, deoarece au căzut în două rele: ribā și încercarea de a ocoli poruncile lui Allah Preaînaltul prin șiretlic. De aceea, unii dintre predecesorii dreptcredincioși au spus despre cei care

folosesc asemenea șiretlicuri: *„Îl înșală pe Allah așa cum îi înșală pe copii. Dacă ar face lucrul pe față, ar fi mai puțin grav."*

Vom menționa ceea ce este răspândit între oameni din aceste două categorii.

Ocolirea dobânzii prin vânzări de formă

Un exemplu răspândit din a treia categorie este următorul. Cineva merge la o persoană și spune: *„Am nevoie de atâția bani. Mi-i poți da cu plată amânată, zece pentru unsprezece, ori cu un spor mai mic sau mai mare?"*, după cum se înțeleg. Celălalt răspunde: *„Da."* Apoi amândoi merg la o a treia persoană care are automobile sau mărfuri stivuite. Acestea pot fi acolo de ani întregi: zahăr, cardamom, orez sau alte bunuri aflate la acel om. Creditorul le cumpără de la proprietar numai de formă, fără să se intereseze de bun ori de preț. Spunem *„de formă"*, deoarece nici creditorul, nici debitorul nu urmăresc marfa în sine. Dacă ar găsi orice alt bun prin care și-ar atinge scopul, s-ar înțelege asupra lui. De aceea, nu există examinare ori verificare a mărfii, tocmeală asupra prețului, transfer al actelor de proprietate pentru automobile și altele asemenea sau mutare a bunului din locul vânzării. După ce debitorul îl cumpără cu sporul convenit, îl vinde celei de-a treia persoane, proprietarul magazinului sau al parcului auto, de regulă la un preț mai mic decât cel cu care l-a cumpărat creditorul. Astfel, debitorul pierde și printr-o tranzacție, și prin cealaltă.

Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, Allah să aibă milă de el, a spus în Ibṭāl al-taḥlīl: *„Am aflat că unii vânzători țin pregătite țesături pentru a face dobânda să pară îngăduită. Când un om vine la cel de la care vrea să primească o mie pentru o mie două sute, amândoi merg la cel care pune la cale acest șiretlic. Cel care dă banii cumpără de la el țesăturile, apoi le trece celui care primește banii, iar acesta le înapoiază proprietarului lor. Omul a devenit cunoscut pentru aceasta, astfel încât țesăturile folosite ca să facă dobânda să pară îngăduită aproape că nu le vinde vreodată printr-o vânzare definitivă."*[18]

18 Vezi al-Fatāwā al-kubrā, 3/27.

Dobânda bancară la împrumuturi

Un exemplu răspândit din a doua categorie este dobânda băncilor. Ea face parte din ribā la împrumuturi și are două forme.

1. Banca primește bani de la o persoană, în schimbul unui câștig procentual stabilit expres sau potrivit practicii obișnuite. Banca îi plătește acest câștig proprietarului banilor în fiecare lună, în fiecare an sau la sfârșitul termenului, dacă depunerea are un termen.
2. Banca dă bani unei persoane, în schimbul unui câștig procentual stabilit expres sau potrivit practicii obișnuite. Banca încasează acest câștig în fiecare lună, în fiecare an sau la sfârșitul termenului, dacă împrumutul are un termen.

Ambele forme sunt ribā vădită, limpede, care nu-i este ascunsă nimănui.

Doctorul al-Ṣiddīq Muḥammad al-Amīn al-Ḍarīr a spus în studiul prezentat Academiei Islamice de Jurisprudență, care ține de Organizația Conferinței Islamice, la a doua sa conferință, desfășurată la Jeddah între 10 și 16 Rabīʿ al-Thānī 1406 H, în volumul 2 al revistei Academiei, pagina 742: *„Din cele de mai sus se vede limpede că dobânda pe care băncile o plătesc atunci când împrumută de la alții și dobânda pe care o percep atunci când îi împrumută pe alții sunt ribā interzisă prin consensul musulmanilor. Aceasta este valabil indiferent dacă socotim bancnotele între bunurile supuse ribā — ceea ce este adevărat — sau nu, deoarece această dobândă aparține ribā la datorii, nu ribā la vânzări. La ribā în datorii nu se cere ca bunul să facă parte dintre cele șase categorii supuse ribā ori dintre cele asimilate lor."*

Vezi pagina 742 din volumul 2 al revistei Academiei Islamice de Jurisprudență și hotărârea Consiliului de la pagina 837 din același volum. Textul ei este următorul:

„În primul rând: orice spor ori dobândă asupra unei datorii ajunse la scadență, pe care debitorul nu o poate achita, cerută în schimbul prelungirii termenului, precum și sporul ori dobânda la un împrumut, stabilite de la începutul contractului, sunt două forme de ribā interzise de Lege.

În al doilea rând: alternativa care asigură lichidități și sprijină activitatea economică într-o formă primită de Islam este desfășurarea tranzacțiilor potrivit rânduielilor Legii.

În al treilea rând: Academia a hotărât să reafirme chemarea adresată guvernelor islamice de a încuraja băncile care lucrează potrivit Legii islamice și de a face posibilă înființarea lor în fiecare țară islamică, astfel încât să răspundă nevoilor musulmanilor, pentru ca musulmanul să nu trăiască o contradicție între realitatea sa și cerințele credinței sale. Allah știe mai bine."

Doctorul ʿAlī ibn Aḥmad al-Sālūs a consemnat în cartea sa al-Muʿāmalāt al-māliyyah al-muʿāṣirah fī ḍawʾ al-sharīʿah al-islāmiyyah, pagina 35, consensul învățaților musulmani care au participat la a doua conferință a Academiei de Cercetări Islamice asupra interzicerii dobânzii la împrumuturi. Fatwa spune: *„Dobânda la toate felurile de împrumuturi este ribă interzisă. Nu există deosebire între ceea ce se numește împrumut pentru consum și ceea ce se numește împrumut pentru producție. Atât dobânda mare, cât și cea mică sunt interzise. A da bani cu dobândă este interzis și nu devine îngăduit printr-o nevoie sau o necesitate. A lua bani cu dobândă este, de asemenea, interzis, iar păcatul lui nu este înlăturat decât atunci când o necesitate o cere. Fiecare este lăsat în seama propriei religiozități când își apreciază necesitatea."*

La pagina 36 din aceeași carte se spune: *„Astfel, dobânzile bancare au ajuns între lucrurile limpede interzise și nu mai fac parte dintre cele îndoielnice. Nu mai este loc, așadar, pentru deosebiri de păreri ori fatwale individuale."*

La pagina 100 din aceeași carte se spune: *„Cel care a dat o fatwa înaintea acestei reuniuni are scuză, răsplată și iertare, dacă voiește Allah, Cel Atotputernic și Măreț. Dar cel care vrea să ne întoarcem înapoi și să ne împotrivim acestui consens nu are scuză. Ne temem că el greșește și păcătuiește, fără să fie iertat."*

Prin cuvintele *„înaintea acestei reuniuni”* probabil se are în vedere consensul. Răsplata acestui muftiu și a altora este condiționată de faptul ca fatwa să fie rezultatul unui efort de judecată întemeiat pe cunoașterea Cărții lui Allah Preaînaltul și a Sunnei Trimisului Său, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace. Profetul, Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace, a spus:

„Când judecătorul judecă, depune efortul de judecată și nimerește adevărul, are două răsplăți. Dacă greșește, are o răsplată.”[19]

Tot în aceeași carte, pagina 282, doctorul Yūsuf al-Qaraḍāwī spune: *„Am participat la unele conferințe islamice care au fost unanime în privința interzicerii dobânzilor. Am participat la primul Congres mondial de economie islamică, la Mecca cea Onorată, și la Congresul mondial de jurisprudență islamică de la Riyadh. Toți acești participanți — învățați ai Legii, economiști și juriști — au fost unanimi că dobânzile sunt ribā interzisă.”*
La pagina 103 din aceeași carte este citat Shaykh Shaltūt: „Mai trebuie să atragem atenția asupra unui lucru primejdios: unii cercetători, preocupați să valideze tranzacțiile moderne și să le găsească o încadrare în jurisprudența islamică, pentru a fi cunoscuți drept înnoitori și oameni cu gândire profundă, încearcă să găsească justificări tranzacțiilor cu ribā practicate în bănci, case de economii, titluri de stat și altele asemenea. Ei caută căi pentru aceasta. Unii pretind că în Coran a fost interzisă numai dobânda excesivă, aducând drept dovadă cuvintele:

﴿أَضۡعَٰفٗا مُّضَٰعَفَةٗ﴾

înmulțită de mai multe ori
Coranul 3:130

19 Relatat de al-Bukhārī, Cartea ținerii de Carte și Sunnah, capitolul despre răsplata judecătorului care depune efortul de judecată și nimerește adevărul ori greșește, nr. 7352; și de Muslim, Cartea judecăților, capitolul despre răsplata judecătorului care depune efortul de judecată și nimerește adevărul ori greșește, nr. 1716.

Aceasta este neîntemeiat." După ce a arătat de ce este neîntemeiată, a spus: *„Alții înclină să socotească dobânda o necesitate a comunității și spun: «Câtă vreme bunăstarea economică a comunității depinde de folosirea dobânzii, altfel situația ei printre celelalte națiuni s-ar tulbura, ea intră sub principiul: Necesitățile îngăduie lucrurile interzise.» Și aceasta este o înșelare în argumentare. Am arătat că binele comunității nu depinde de aceste tranzacții și că această idee este numai o închipuire și o dovadă de slăbiciune în fața sistemelor urmate de cei puternici și dominatori."*

5 Alternative la dobânda bancară

Odată lămurit că ceea ce se numește *„dobânzi bancare”* este ribā interzisă, trebuie să ne ferim de ele, de teamă să nu ne atingă amenințarea rostită împotriva celui care mănâncă dobândă. Apoi trebuie căutată o alternativă prin care să se atingă scopul urmărit, iar musulmanii să fie feriți de pedeapsă. Fără îndoială, celui care se întoarce cu căință la Allah și este sincer hotărât față de El, Allah îi va da ușurare și o ieșire, îl va înzestra de unde nu se așteaptă și îi va ușura treburile. Allah Preaînaltul a spus:

﴿وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا وَيَرۡزُقۡهُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَحۡتَسِبُۚ﴾

Celui care se teme de Allah, El îi va da o ieșire și îl va înzestra de unde nu se așteaptă.

Coranul 65:2-3

Și a spus, Slăvit să fie:

﴿وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا﴾

Celui care se teme de Allah, El îi va ușura treburile.

Coranul 65:4

Mi s-au arătat câteva alternative despre care nădăjduiesc de la Allah Preaînaltul că pot asigura folosul și înlătura vătămarea. Printre ele se află următoarele.

1. Investiția prin muḍārabah

Banii sunt încredințați cuiva care să facă negoț cu ei în schimbul unei cote cunoscute, neindividualizate, din câștig: de pildă, o treime sau un sfert. Aceasta se numește muḍārabah și mai este numită qirāḍ ori muqāraḍah.

În al-Mughnī, 5/22, se spune: *„Învățații au ajuns la consens asupra îngăduirii muḍārabah în ansamblu. Acest lucru a fost consemnat de Ibn al-Mundhir. S-a relatat de la Ḥumayd ibn ʿAbd Allāh, de la tatăl său, de la bunicul său, că ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie mulțumit de el, i-a dat averea unui orfan în muḍārabah, ca să facă negoț cu ea în Irak… Oamenii au nevoie de muḍārabah, deoarece dirhamii și dinarii nu sporesc decât prin circulație și negoț. Nu oricine îi deține se pricepe la negoț și nu oricine se pricepe la negoț are capital. Nevoia există, așadar, de ambele părți, iar Allah Preaînaltul a legiuit acest contract pentru a răspunde ambelor nevoi."*

Muḍārabah poate fi fără restricții.

Ea poate fi limitată la o perioadă: de pildă, proprietarul banilor îi spune celui care lucrează cu ei: *„Ți i-am încredințat în muḍārabah pentru un an."*

Poate fi limitată la un loc: de pildă, proprietarul îi spune: *„Ți i-am încredințat în muḍārabah ca să faci negoț cu ei în cutare țară."*

Poate fi limitată la un fel de comerț: de pildă, proprietarul îi spune: *„Ți i-am încredințat în muḍārabah ca să faci negoț cu automobile ori țesături"* sau *„cu condiția să nu faci schimburi valutare cu ei"*, ori altceva asemănător.

Dacă nu există restricții, cel care lucrează cu banii poate face tranzacțiile despre care socotește cu precădere că aduc câștig, în orice perioadă, loc sau domeniu, cu condiția ca ele să fie îngăduite de Lege. Atât el, cât și proprietarul banilor pot desface contractul fără a pricinui vătămare.

Dacă există restricții, contractul este legat de perioada, locul sau felul de negoț prin care a fost limitat.

2. Înființarea unor fabrici

Se pot înființa fabrici de diferite feluri, potrivite mediului în care sunt construite: fabrici de fier și oțel, de prelucrare a lemnului, de cărămizi ori altele potrivite. După înființare, ele pot fi folosite direct ori prin societăți sau lucrători cărora le sunt încredințate, ca să lucreze în ele pentru o cotă cunoscută din câștig.

3. Înființarea unei flote de transport

Se poate înființa o flotă de transport rutier, maritim ori aerian, în locul cel mai potrivit investiției. Aceasta nu-i vatămă pe particularii care dețin camioane și mașini mici de transport contra cost, deoarece li se deschide posibilitatea de a participa în acest domeniu: cu bani, cei care au bani, iar cu munca lor, cei care nu au capital.

4. Construirea de depozite și locuințe

Se pot construi magazii — depozite — și locuințe în țările în care se prevede că investiția și exploatarea lor vor fi bune. Banca le finanțează și le întreține, apoi se ocupă de vânzarea ori închirierea lor, direct sau printr-un intermediar căruia îi revine o cotă cunoscută din venit. Și alte persoane, în afara băncii, pot participa la construirea depozitelor și locuințelor, pentru ca folosul să fie mai larg.

5. Importul și exportul mărfurilor

Mărfurile pot fi importate și exportate dinspre și către țările în care se socotește cu precădere că se poate obține folos. În acest domeniu, și altora li se deschide posibilitatea de a participa alături de bancă, pentru a nu se produce tulburări în concurență. Guvernul supraveghează câștigul obținut, astfel încât să nu existe vătămare pentru consumator ori nedreptate față de beneficiar, oamenii să păstreze dreptatea, iar lăcomia celor hrăpăreți să fie înfrânată.

6. Investițiile agricole

Banii pot fi investiți în agricultură, în locurile și țările în care se socotește cu precădere că se va obține folos, fie că banca se ocupă

singură de aceasta, fie că lucrează prin alții, care primesc o parte cunoscută, neindividualizată, din producție.

Acestea sunt căile care mi-au venit în minte și care pot fi folosite potrivit Legii. Poate există și altele la care nu m-am gândit, folositoare după ce sunt cercetate din punctul de vedere al Legii. Ele privesc banii care ies din bancă pentru a aduce folos.

Banii primiți de bancă

Cât despre banii care intră în bancă, plata dobânzii către proprietarul banilor poate fi evitată în felurile de mai jos.

1. Casete pentru păstrarea banilor

Se pot înființa casete de depozit pentru păstrarea banilor. Banca primește banii ca să-i păstreze pentru proprietar în aceste casete, în schimbul unei taxe cunoscute pentru fiecare lună ori pentru fiecare an. Taxa poate fi și procentuală, deoarece supravegherea, îngrijirea și răspunderea pentru o sumă mare sunt mai împovărătoare decât pentru una mică.

2. Primirea banilor pentru investiții

Banii pot fi primiți pentru a fi investiți prin căile menționate mai sus ori prin alte căi îngăduite de Lege. Proprietarului banilor i se garantează un câștig anual din câștigul efectiv. Dacă acesta din urmă este mai mic decât suma garantată, diferența plătită în plus este trecută în contul câștigului efectiv din anul următor, iar procentul câștigului garantat este micșorat pentru anul următor.

Dacă suma garantată este mai mică decât câștigul efectiv, partea suplimentară din câștigul efectiv se adaugă la capital.[20]

Să dăm un exemplu care lămurește operațiunea. Cineva încredințează băncii un milion de riyāli (1.000.000), cu condiția ca jumătate din câștig să-i revină lui, iar jumătate băncii. Se estimează un câștig anual de zece la sută (10%). Câștigul pentru un milion de riyāli este astfel de o sută de mii de riyāli (100.000), iar partea depunătorului este de cincizeci de mii de riyāli (50.000). Banca îi garantează depunătorului această sumă.

20 Aceasta, dacă proprietarul banilor nu cere să retragă întregul câștig. — Autorul

Partea depunătorului din câștigul efectiv poate fi apoi de cincizeci de mii de riyāli, mai mică sau mai mare.

Dacă este de cincizeci de mii, el a primit-o deja. Dacă este mai mică, ceea ce a primit în plus este înscris ca să fie scăzut din câștigul anului următor, iar procentul estimat al câștigului pentru anul următor este redus, de pildă, la opt la sută.

Dacă este mai mare, depunătorului i se dă să aleagă: fie primește diferența, fie o adaugă la capitalul pe care l-a depus.

Dacă presupunem că acel câștig efectiv este mai mic decât suma garantată primită de depunător și nu se mai prevede vreun câștig în viitor, diferența primită în plus de depunător se scade din capital.

Ne putem folosi de sistemele băncilor islamice înființate de curând, după ce le prezentăm oamenilor de știință, pentru a cerceta în ce măsură corespund regulilor Legii.
Fără îndoială, dacă robul este sincer hotărât, se îndreaptă către Allah, Cel Atotputernic și Măreț, și caută calea cea mai bună, Allah îi ușurează călăuzirea. Allah Preaînaltul a spus:

﴿وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا وَيَرۡزُقۡهُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَحۡتَسِبُۚ﴾

Celui care se teme de Allah, El îi va da o ieșire și îl va înzestra de unde nu se așteaptă.

Coranul 65:2-3

Preaînaltul a mai spus:

﴿وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا﴾

Celui care se teme de Allah, El îi va ușura treburile.

Coranul 65:4

Și a spus, Slăvit să fie:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ
فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ﴾

Cât despre cel care dăruiește și are evlavie și crede în răsplata cea bună, pe acela îl vom îndruma spre calea ușoară.

Coranul 92:5-7

Trebuie avut în vedere să fie păstrată în casieria băncii o rezervă de bani pentru situații neprevăzute, astfel încât să rămână, de pildă, douăzeci la sută (20%).

Îl rog pe Allah Preaînaltul să ne ușureze nouă și musulmanilor ceea ce este bun și drept și să ne călăuzească pe calea Sa cea dreaptă! El este Darnic și Generos. Laudă lui Allah, Domnul lumilor! Allah să-l binecuvânteze și să-i dăruiască pace Profetului nostru Muḥammad, familiei și tuturor companionilor săi!

Încheiat miercuri, 19 Shaʿbān 1408 H.

Scris de Muḥammad al-Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn.

Glosar

Ribā al-faḍl ربا الفضل
Ribā produsă printr-un spor neîngăduit la schimbul bunurilor de același fel supuse acestei rânduieli.

Ribā al-nasīʾah ربا النسيئة
Ribā legată de amânare, în situațiile în care Legea cere predarea imediată ori interzice sporul pentru prelungirea unei datorii.

Muḍārabah المضاربة
Contract în care o parte încredințează capitalul, iar cealaltă lucrează cu el; câștigul se împarte în cote cunoscute convenite între ele.

Salam السلم
Vânzare în care prețul este plătit în avans, iar bunul precis descris este predat la un termen cunoscut.

Niṣāb النصاب
Pragul de avere de la care se datorează zakātul, dacă sunt îndeplinite celelalte condiții.

Waqf الوقف
Bun păstrat ca fond durabil, al cărui folos este consacrat unui scop îngăduit.

Bibliografie

1. Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn. Al-Ribā: ṭarīq al-takhalluṣ minhu fī al-maṣārif. Fundația Shaykh Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn, prima ediție, Ramaḍān 1429 H.
https://foundation.binothaimeen.net/ar/books/show/5628abae-2dc7-4aca-8c97-437950d041fe

2. Coranul. Textul arab al citatelor: Tanzil Project, Uthmani 1.1, CC BY 3.0.
https://tanzil.net

3. Al-Bukhārī. Al-Ṣaḥīḥ.

4. Muslim. Al-Ṣaḥīḥ.

5. Ibn Qudāmah. Al-Mughnī.

6. Ibn Ḥajar al-ʿAsqalānī. Fatḥ al-Bārī.

7. Ibn Taymiyyah. Ibṭāl al-taḥlīl; al-Fatāwā al-kubrā.

8. ʿAbd al-Raḥmān ibn Saʿdī. Al-Fatāwā al-Saʿdiyyah.

9. Muḥammad Rashīd Riḍā. Al-Fatāwā, volumul 3, pasajul citat în lucrare.

10. ʿAlī ibn Aḥmad al-Sālūs. Al-Muʿāmalāt al-māliyyah al-muʿāṣirah fī ḍawʾ al-sharīʿah al-islāmiyyah.

11. Majallat Majmaʿ al-Fiqh al-Islāmī, volumul 2: studiul lui al-Ṣiddīq Muḥammad al-Amīn al-Ḍarīr și hotărârea citată în lucrare.

12. Al-Shawkānī. Nayl al-awṭār, pasajul citat în lucrare.

Indice

argint	8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21
aur	8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21
bancnote	17, 18, 19, 20, 21, 24
capital	29, 30, 31, 32
curmale	8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16
gaj	5
împrumut	22, 24, 25
muḍārabah	29
niṣāb	19
ribā al-faḍl	10, 13, 19, 20, 21
ribā al-nasīʾah	13, 19, 21
salam	12
zakāt	18, 19, 20

Cules cu Libertinus Serif și Amiri. Institutul Tawhid.

Al-Ribā: ṭarīq al-takhalluṣ minhu fī al-maṣārif

DOBÂNDA ȘI BĂNCILE

O explicare a dobânzii în schimburi și împrumuturi, a efectelor ei și a soluțiilor bancare propuse de Shaykh Ibn al-ʿUthaymīn.

Autor: Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-ʿUthaymīn

Traducere în limba română

Institutul Tawhid

INSTITUTUL TAWHID

tawhid.ro